VALENŢELE FORMATIVE ALE JOCULUI DIDACTIC

- Referat-

Propunători:

Palcău Daniela

Gogonel Florentina Alina

CUPRINS

- **ARGUMENT**
- **I.Rolul jocului didactic în dezvoltarea vorbirii**

    1.1. Însuşirea limbii - calea spre cunoaştere

- **II. Dezvoltarea limbajului prin jocul didactic**
- **III. Rolul jocului didactic în predarea matematicii**

    3.1. Funcţiile şi caracteristicile jocurilor matematice

    3.2. Clasificarea jocurilor matematice

- **Concluzii**
- **Bibliografie**

ARGUMENT

În şcoală succesul muncii instructiv – educative depinde în mare măsură de învăţător, de capacitatea lui de a îndruma practic activitatea copiilor folosind cele mai noi metode şi mijloace pedagogice. Personalitatea învăţătorului se manifestă prin comportament şi echilibru, prin tact pedagogic, sinceritate, spiritul de dreptate şi responsabilitate, dragoste faţă de meseria aleasă, originalitatea mijloacelor de învăţământ şi capacitatea lui creatoare. Toate acestea au un efect puternic asupra copiilor. Nouă, dascălilor, ne revine o sarcină plină de răspundere de a pregăti copiii ce se află într-o perioadă unică şi totodată decisivă a vieţii lor. Pentru aceasta este necesar să utilizăm, în desfăşurarea procesului de învăţământ, cele mai eficiente căi, cele mai variate metode şi mijloace care să asigure şi să stimuleze, în acelaşi timp, creşterea ritmului de instruire a cunoştinţelor.

Unul dintre aceste mijloace folosite atât de frecvent în procesul de instruire şi educare a şcolarilor din primele clase, care şi-a dovedit eficienţa din ce în ce mai mult în ultimul timp, este jocul.

„Nici o altă activitate nu are atâta răsunet în sufletul copilului ca jocul” (John Lookc). În evoluţia ontogenetică a omului jocul este asociat mai mult copilăriei, dar ar fi de reţinut că un adult care nu s-a jucat în copilărie este frustrat toată viaţa. Nimic nu fură mai mult din existenţa umană, din formarea personalităţii, decât lipsa jocului în copilărie.

Fiecare activitate organizată şi desfăşurată cu copiii trebuie să fie o reuşită, să aducă de fiecare dată lucruri noi şi interesante pentru cei ce învaţă, astfel că, fiecare personalitate să cunoască modificări şi transformări pozitive.

Dascălul nu este doar cel care predă ci este cel care conduce activitatea elevului, deci este cel care îl îndrumă pe copil să înveţe. El este cel care ştie cât de mult poate să obosească copilul în activitatea sa de învăţare, aşa încât găseşte momentul oportun pentru a introduce în lecţie un moment de relaxare în care copilul să se simtă bine, să se simtă în largul lui, fără constrângeri, dar cu toate astea să continue învăţarea.

Rolul şi importanţa jocului constă în faptul că el facilitează procesul de asimilare, filtrare şi consolidare a cunoştinţelor, iar datorită caracterului său formativ, influenţează dezvoltarea personalităţii copilului. El este şi un important mijloc de educaţie intelectuală, care pune în valoare şi antrenează capacităţile creatoare ale şcolarului mic.

Jocul are o importanţă deosebită în formarea şi dezvoltarea copilului pentru viaţă. J. Chateau spunea despre copilărie că aceasta este ,,ucenicia necesară vârstei mature şi nu putem ignora din această perioadă jocul – acest impuls irezistibil prin care copilul îşi modelează el însuşi propria statuie".

La vârsta şcolarului mic jocul are o dublă semnificaţie: pe de o parte el este cadrul în care se manifestă, se exteriorizează întreaga viaţă psihică a copilului, în joc copilul exprimându-şi cunoştinţele, emoţiile, satisfăcându-şi dorinţele, eliberându-se. Pe de altă parte jocul constituie principalul instrument de formare şi dezvoltare a capacităţilor psihice ale copilului, nici una din funcţiile lui psihice neputând fi concepută şi imaginată în afara jocului.

Problema care se pune pentru cadrul didactic este aceea a stăpânirii căilor prin care elevii pot fi puşi în situaţia de a învăţa eficient, a cunoaşterii strategiilor de pregătire a elevilor pentru a fi capabili să înveţe în şcoală dar şi după terminarea ei.

I. Rolul jocului didactic în dezvoltarea vorbirii la clasele mici

1.1. Însuşirea limbii – calea spre cunoaştere

Despre limbă se spune, cu deplin temei, că este elementul cel mai durabil al unui popor, al unei naţiuni.

,,Limba este lăcaşul de adăpost al fiinţei" spune Heidegger Martin. El mai adaugă: ,,se cuvine să gândim esenţa limbii ca provenind din corespondenţa ei cu Fiinţa, şi anume ca fiind această corespondenţă locaş al esenţei omului", afirmaţie întărită printr-o plastică şi ingenioasă comparaţie ,,căci limba este limba Fiinţei aşa cum norii sunt nori ai cerului".*(Heidegger M., 1982, p. 321, 339, 367)*

Ca identitate, limba reprezintă întreaga spiritualitate naţională, specificul subtil şi de mare adâncime al cugetării unui neam, şi tot limba, sau folosind un termen arhaic, graiul este acela care descoperă identitatea culturală a unui individ: ,,Şi te poartă cum ţi-e portul şi vorbeşte cum ţi-e vorba".

De asemenea, limba unui popor constituie un tezaur de nepreţuit, rodul istoriei sale multiseculare.

La noi, românii, dragostea faţă de limba fiinţei noastre a existat profund şi a fost folosită ca întâia unitate de măsură a dăinuirii. Acolo unde ea a existat, a fixat şi locul şi spaţiul şi timpul, iar istoria a tezaurizat tot ce în altceva ar fi fost supus pierii.

Faptul că limba română este cântată în imnuri, versuri şi hore trebuie înţeles că în ea s-a răsfrânt însăşi fiinţa neamului românesc.

Bogăţia interioară a limbii, mlădierea ei, îndreptăţeau pe oamenii de litere ai timpului să afirme că în limba noastră se pot exprima sentimente şi idei oricât de înalte.

Cultul pentru limbă, datoria de a o păstra neştirbită, şi de a o înfrumuseţa mereu, a devenit o preocupare majoră a scriitorilor din toate timpurile. Astfel, Fănuş Neagu, maestru al glăsuirii în limba română spunea: „Cred că limba română, în care m-am născut şi pe care o slujesc cu toată dragostea e pâinea, vinul, aerul fără de care viaţa noastră nu s-ar putea lega de pământ. … A vorbi frumos româneşte înseamnă a fi găsit cărarea dorului spre dor. … Pentru mine, limba română este distanţa dintre inimă şi umbra ei care se numeşte suflet”.(Fănuş Neagu, 1987, p. 6,8)

În şcoală, limba română poate fi considerată mai mult decât o disciplină de învăţământ. Cu mult timp înaintea devenirii lor ca şcolari, copiii folosesc în mod curent limba ca mijloc de comunicare specific umană. Şi-au însuşit-o de la mamă – limba e maternă – de la tată, de la ceilalţi membrii ai familiei, de la toţi cei din jur care au simţit nevoia de a comunica.

Însuşirea corectă a vocabularului limbii române este o condiţie a însuşirii tuturor cunoştinţelor care fac din individ un membru folositor societăţii, este o condiţie a însuşirii culturii generale, a dobândirii unei înalte pregătiri profesionale. De aceea şcoala este principala păzitoare şi păstrătoare a tezaurului limbii literare naţionale.

Cu ajutorul cuvintelor omul are capacitatea de a dobândi şi de a modifica informaţia despre diferite obiecte, fără a lucra direct cu ele, ceea ce conduce la o mare performanţă a gândirii. După ce şi-a dobândit cuvintele cu înţelesul lor, persoana le utilizează în cele mai diverse moduri ale muncii sale şi mai ales în activitatea sa de cunoaştere. Funcţia cognitiv-comunicativă a limbajului este desavârşită de funcţia de reglare a acesteia.

Competenţa perceptiv-auditivă înlesneşte recepţionarea corectă a sonorităţii limbajului, ceea ce semnifică o condiţie majoră pentru formarea deprinderii de a vorbi corect, conform limbii materne.

Limbajul ajută la dezvoltarea percepţiei, asigurând obţinerea unor moduri de analiză şi sinteză mai complicate a obiectelor percepute. Gândirea are ca suport intuitiv reprezentările care sunt asociate direct de cuvinte.

Funcţia expresivă a vorbirii constă în expunerea comportării afective a omului faţă de fenomenele şi obiectele realităţii, faţă de alte persoane, cu sprijinul unor procedee verbale caracteristice: intonaţia, accentul, pauza care întregesc importanţa semantică şi informativă a limbajului.

Funcţia persuasivă a limbajului are capacitatea de a influenţa viaţa semenilor din jurul său, rezultat obţinut prin funcţia de comunicare şi prin funcţia expresivă. Aceasta îl sprijină pe cadrul didactic să se implice în constituirea trăsăturilor caracteriale şi de voinţa ale copiilor, astfel învăţatorul îl ajută pe şcolar să se autocontroleze si să se autodisciplineze.

Cel mai prielnic cadru în care elevii pot exersa actul vorbirii, în vederea cultivării capacităţilor lor de exprimare, îl constituie lecţiile de comunicare unde se exersează mult actul vorbirii. În clasa pregătitoare, unde elevii nu şi-au însuşit încă „o tehnică" a exprimării scrise, se recurge cu precădere la o exprimare orală. Fiind vorba de folosirea exprimării orale şi nefiind îngrădiţi de rigorile exprimării scrise, elevii pot fi îndrumaţi să se exprime în mod liber. Copiii din clasa pregătitoare au totdeauna ceva de relatat din experienţa lor de viaţă, oricât de redusă ar fi aceasta. Totul e să fie stimulaţi şi încurajaţi în a-şi reda liber observaţiile, impresiile, părerile, simţămintele, chiar dacă uneori această realitate este lipsită de o logică riguroasă în înlănţuirea ideilor. De fapt, nu logica expunerii trebuie să stea pe primul plan, ci verbalizarea în sine, exersarea liberă a actului exprimării. Folosirea corectă a vocabularului de către elevi depinde în mare măsură de nivelul exprimării învăţătorului. De aceea, învăţătorul trebuie să se ferească să adopte exprimarea neîngrijită a unor copii, sau influenţele lingvistice regionale din zona în care trăieşte.

Cadrul didactic oferă şcolarului exemplu de emiţător care cunoaşte foarte bine codul lingvistic la cele mai mari niveluri. Şcolarul copiază acest cod ajungând să-i cunoască elementele, să reproducă mesaje la fel de bine rostite. Ei îşi însușesc astfel vorbirea expresivă, adaptată scopului comunicării: predarea unor norme morale, relatarea unor evenimente pline de haz, ca şi învăţarea unor principii.

Învăţătorul, un bun cunoscător al funcţiilor limbajului, organizează îmbogaţirea lexicului, asamblarea acestuia în enunţuri, astfel încât, simultan cu construcţia limbajului să se formeze gândirea adecvată. Încă din perioada abecedară li se solicită elevilor să formeze enunţuri care vor fi subordonate analizei şi sintezei fonetice. Dialogul dintre învăţător şi elev dezvoltă aparatul fono-articular. Şcolarii încep să lucreze conştient cu noţiunile: sunet, silabă, cuvânt, propoziţie. Se realizează, astfel, câmpul auditiv al elevului cu rezultate bune asupra funcţiei de receptor şi emiţător.

La intrarea în şcoală, copiii se diferenţiază prin particularităţile de vorbire, uneori evidente, ceea ce impune un mod de lucru de asemenea diferenţiat. Particularităţile pot fi grupate din punct de vedere fonetic, lexical sau gramatical. Cele mai însemnate la

această vârstă sunt cele fonetice datorită unor cauze diverse, patologice sau pedagogice. Acţiunea trebuie să înceapă prin depistarea cauzelor respective prin intermediul unor probe specifice, prin observarea zilnică foarte atentă. Elevii cu probleme de vorbire datorate unor cauze anatomice ale aparatului fonator sau a unor defecte de auz vor fi supuşi unei terapii de corecţie sau vor fi orientaţi către medici logopezi. Deficienţele de percepere auditivă a fonemelor pot fi determinate de auz slab sau de o evoluţie nesatisfăcătoare a auzului fonematic.

Şcolarii care au o deficienţă de auz întâlnesc o serie de probleme în munca desfăşurată. Astfel de copii, dacă nu sunt observaţi în timp util, vor fi identificaţi cu rămâneri în urmă la învăţătura. Ei nu pot fi atenţi la desfăşurarea lecţiei şi la recepţionarea dialogului folosit de învăţător, orientându-şi atenţia în alte direcţii. La fel de grave pot fi şi defectele analizatorului vizual. Deficienţele senzoriale, auditive sau vizuale pot fi înlăturate cu sprijinul instrumentelor adaptate (ochelari şi proteze). Cadrul didactic trebuie să înregistreze o atenţie deosebită asupra acestor şcolari pentru a le depista la timp problemele.

Calitatea expresivă a vorbirii va fi utilizată, în special, pentru nuanţarea sentimentelor elevilor şi pentru a-i face să-şi însuşească atitudini temeinice faţă de persoane şi de legăturile care se stabilesc între aceştia. Această particularitate a limbajului este temelia educaţiei estetice.

Îmbogăţită şi înfrumuseţată continuu, prin contribuţia tuturor generaţiilor, limba română a înscris, a păstrat şi a transmis experienţa de viaţă milenară a poporului. Limba a fost pentru poporul nostru şi una din forţele care l-au ajutat să urce treptele tot mai înalte ale civilizaţiei şi culturii.

Limba maternă este singurul obiect de studiu din învăţământul primar unde învăţătorul nu construieşte pe loc gol. Copilul care vine la şcoală nu ştie să scrie şi să citească, dar el ştie să vorbească, are cunoştinţe efective de limbă şi stăpâneşte prin practica comunicării esenţialul legilor de funcţionare a limbii, care îi permit să emită şi să înţeleagă enunţuri corecte. La intrarea în şcoală, copilul stăpâneşte şi utilizează structurile sintetice fundamentale ale limbii sale materne.

În şcoala primară, studiul limbii române constituie unul dintre cele mai importante mijloace de dezvoltare a vorbirii şi scrierii corecte, făcând ca elevii să cunoască în mod practic structura limbii române, bogăţia vocabularului şi varietatea care ne dau posibilitatea să exprimăm cu precizie sentimentele de dragoste pentru poporul român, făuritorul ei.

II. Dezvoltarea limbajului prin jocul didactic

Limbajul este cel mai util instrument pentru comunicarea interumană. Pentru orice om, gradul de stăpânire şi utilizare a limbii este o trăsătură definitorie a personalităţii sale, iar pentru orice popor, după cum spunea Lucian Blaga, „limba este întâiul poem al său”.

La intrarea în şcoală, copilul care a avut condiţii normale de dezvoltare, comunică foarte bine tot ce este legat de vârsta şi activităţile sale. Auzul fonematic pentru limba maternă este bine dezvoltat şi percepţiile auditive se desfăşoară operativ astfel că cele comunicate sunt relativ rapid recepţionate şi decodificate. La aceste disponibilităţi ale auzului se asociază memoria auditivă care conservă reprezentările fonetice şi semnificaţiile ajutând la recunoaşterea rapidă a cuvintelor.

La vârsta şcolarităţii mici asistăm și la dezvoltarea majoră a limbajului, la îmbogăţirea vocabularului. Toate aceste aspecte sunt influenţate puternic chiar de însuşirea cititului şi a scrisului. Acest proces este principalul aspect al transformărilor privind limbajul între 7 şi 10 ani.

Prin intermediul limbajului, copilul transmite ceea ce percepe, simte, intenţionează, doreşte, ceea ce gândeşte, cu alte cuvinte îşi face cunoscut întregul conţinut al vieţii sale psihice şi totodată, dobândeşte informaţii despre ceilalţi şi despre mediul ce-l înconjoară. Limbajul şi gândirea se află într-o foarte strânsă legătură, limbajul reprezentând instrumentul cu care omenirea operează. Limbajul este mijlocul cel mai rapid şi unul dintre cele mai importante procese pentru a-i preda copilului idei şi noţiuni abstracte.

În scopul asigurării continuităţii între activitatea dominantă, specifică vârstei preşcolare şi cea a primei şcolarităţi, trebuie avute în vedere particularităţile trecerii de la un stadiu la altul în dezvoltarea copiilor. Dezvoltarea stadială a copiilor constituie, aşa cum subliniază studiile de psihologie a vârstelor, un proces treptat, lin, nu în salturi, cu limite precise. Încă de la vârsta preşcolară, în condiţiile jocului ca activitate dominantă, apar, atât în cadrul acestei activităţi cât şi în forme special organizate, elemente specifice ale muncii de învăţare. Prin urmare, învăţătura, activitate dominantă a vârstei şcolare, este prezentă în diferite forme, atât neorganizate cât şi organizate şi la vârsta preşcolară. Ea este o consecinţă firească a interesului, a curiozităţii, a dorinţei copilului de cunoaştere.

Pe de altă parte, odată cu intrarea lui în şcoală, chiar în condiţiile în care învăţătura nu va deveni o activitate dominantă, se menţine şi jocul ca o activitate care păstrează un echilibru necesar, o continuitate firească între cele două stadii; el asigură alături de alte demersuri didactice, o adaptare treptată a copiilor la activitatea şcolară, o integrare în acesta. Se înţelege că începutul şcolarităţii va însemna o deplasare treptată a ponderii activităţii de la joc la învăţătură. Tocmai de aceea jocul îşi justifică existenţa, menţinerea lui nu numai ca mod de adaptare a copiilor din clasa pregătitoare la activităţile şcolare, ci şi ca o formă de învăţare.

Astfel, la vârsta şcolară mică, cel mai frecvent mijloc de activitate care contribuie la dezvoltarea limbajului îl constituie jocul didactic, prin intermediul căruia se fixează, se precizează sau se activează vocabularul, are un rol deosebit la îmbogăţirea pronunţiei, la formarea unor noţiuni, la însuşirea unor construcţii gramaticale. Se ştie că prin joc copilul pune în acţiune toate posibilităţile sale, toate potenţele sale intelectuale, fizice şi morale. Jucându-se, ei comunică între ei şi astfel îşi dezvoltă limbajul, socializează şi îşi definesc personalitatea.

Aşa cum spune Eduard Claparède, „Jocul este munca, este binele, este datoria, este idealul vieţii. Jocul este singura atmosferă în care fiinţa sa psihologică poate să respire, şi în concordanţă poate să acţioneze”.(Claparède Ed., 1960, p.8)

În dezvoltarea limbajului, în funcţie de particularităţile pe care le prezintă vorbirea copilului, se pun accent pe următoarele sarcini:

- Pronunţarea corectă şi activizarea vocabularului;
- Dezvoltarea auzului fonematic;
- Îmbogăţirea şi precizarea vocabularului şi formarea unei vorbiri coerente;
- Formarea unei vorbiri coerente, expresive şi precizarea sensului cuvintelor;

În ceea ce priveşte aspectul gramatical al limbii, este foarte important să-l învăţăm pe copil să se exprime corect din acest punct de vedere, căci numai însuşindu-şi în mod corect structura gramaticală a limbii, va dobândii posibilitatea de a se exprima corect, coerent, închegat. Astfel ei vor fi obişnuiţi:

- să folosească corect terminaţiile cazurilor, formele accentuate ale substantivelor, la singular şi plural;
- să schimbe formele verbale după persoană, timp şi număr;

- să acorde adjectivele cu cuvintele pe care le însoţesc, să redea în vorbire diferite grade de comparaţie;
- să folosească corect diferitele forme de pronume şi unele cuvinte uzuale de legătură;
- să construiască propoziţii simple şi dezvoltate.

Jocurile didactice constituie un mijloc valoros de instruire şi educare a copiilor de vârstă şcolară mică, deoarece rezolvă într-o formă cu totul adecvată vârstei, sarcini instructive complexe, programate în primii ani de şcoală.

Eficienţa jocurilor didactice şi a jocurilor exerciţii în raport cu celelalte mijloace practice, este cu atât mai mare cu cât se realizează o concordanţă perfectă între procesul de dezvoltare a vorbirii, procesul de învăţare şi atmosfera de joc, atât de atractive pentru copiii mici.

În joc copiii dovedesc independenţă, iniţiativă şi încredere în forţele proprii. Jucându-se ei trebuie să coopereze, în vederea realizării regulilor impuse de joc şi mai ales ei comunică.

Învăţarea conştientă a limbii este legată de dezvoltarea psihologică a copilului, de maturizarea lui intelectuală. Perfecţionarea limbii se realizează pe măsură ce copilul îşi dezvoltă gândirea şi începe să-şi însuşească primele elemente de cultură generală. În timpul însuşirii unor termeni noi, se realizează temeinicia deprinderilor, capacitatea de a opera cu cunoştinţele însuşite, se dezvoltă flexibilitatea gândirii.

Fără a confunda gândirea cu limba sau gramatica cu logica, trebuie să reţinem legătura indisolubilă dintre gândire şi limbă. Învăţându-i pe copii să se exprime clar şi corect, aceştia implicit gândesc clar şi corect.

Activităţile de dezvoltare a vorbirii dezvăluie copilului logica limbii, evidenţiază bogăţia şi varietatea acesteia, deprinde pe copil să folosească enunţuri mai complete şi mai expresive. Gândind asupra mijloacelor de exprimare a propriilor idei, căutând o corespondenţă cât mai precisă între conţinutul vorbirii şi întrebuinţarea unor anumite forme gramaticale, deci autocontrolându-se mereu, copilul reuşeşte să imprime vorbirii sale mai multă corectitudine, claritate şi precizie.

În rezolvarea exerciţiilor de limbă, se reflectă pe de o parte, măsura în care copilul şi-a însuşit cunoştinţele predate, iar pe de altă parte, capacitatea de a opera cu acestea, de a le prelucra uneori potrivit unei viziuni personale.

Învăţătura exercită influenţă educativă asupra şcolarilor în primul rând ca muncă socială, privită din punct de vedere al însemnătăţii ei, şi în acelaşi timp ca muncă cu un

caracter instructiv, prin esenţa ei, iar în al doilea rând ca muncă ce necesită efort de gândire, fapt pentru care ea constituie cea mai importantă condiţie în dezvoltarea intelectuală a elevilor.

Pentru ca munca de învăţare să ducă la rezultate educative pozitive, este necesar ca în procesul de instruire să se ţină seama de legile psihologice ale formării personalităţii copilului, precum şi de legile procesului de asimilare a cunoştinţelor.

După cum am precizat mai sus, jocul didactic este metoda care îşi aduce cea mai mare contribuţie în îndeplinirea obiectivelor urmărite în dezvoltarea limbajului. Cu toate acestea trebuie să fim foarte atenţi în cazul utilizării pedagogice a jocului. Dacă nu vedem în joc un drum spre muncă, riscăm să aducem jocul la o simplă distracţie, neglijând acea parte a orgoliului şi demnităţii umane care imprimă caracterul său specific jocului uman.

La clasele mici jocul didactic poate da un randament sporit faţă de alte modalităţi de lucru folosite în activitatea de învăţare, deoarece el face parte din preocupările zilnice ale copiilor.

În cadrul jocului copilul, în mod specific, îmbină planul imaginar cu cel real, însă el îşi dă seama mereu de existenţa celor două planuri şi în mintea lui nu se produce sub acest aspect nicio confuzie. Ed. Claparède afirma: „După cum apele tumultoase ale unui torent, neputând învinge obstacolul, îşi croiesc drum lăturalnic, tot aşa curentul impulsurilor, dorinţelor, intereselor care alcătuiesc eul nostru caută o ieşire în ficţiune, în joc atunci când realitatea nu-i oferă suficiente căi de manifestare”.(Claparède Ed., 1975, p. 73)

Organizarea unor activităţi stimulative care să răspundă trebuinţelor de acţiune, de exprimare, de adaptare la viaţa de grup a copilului este de mare importanţă. În acest sens dezvoltarea vorbirii copilului se realizează în condiţiile intensificării activităţii de intercomunicare, ale unui proces de formare a limbajului interior, de memorare verbală şi de îmbogăţire şi activizare a limbajului.

III. Rolul jocului didactic în predarea matematicii

„Dacă mintea unui om hoinărește, lasă-l să studieze matematica”

Carl Sandburg (scriitor, poet și editor american)

Una din multiplele probleme ale învăţământului primar constă în aflarea unor modalităţi optime de dezvoltare a raţionamentului matematic.

Pentru sporirea eficienţei lecţiilor cu conţinut matematic, pentru preîntâmpinarea eşecului şcolar, eliminarea supraîncărcării, este necesar a introduce în lecţie elemente de joc prin care să se îmbine într-un tot armonios atât sarcini şi funcţii specifice jocului, cât şi sarcini şi funcţii specifice învăţăturii.

Activitățile din aria curriculară „Matematică și științe ale naturii” desfășurate cu elevii constituie fundamentul pe care se clădește întregul sistem al cunoștințelor și oferă largi posibilități de stimulare a progresului fiecărui copil. Logica învățării matematicii se fundamentează pe logica internă a științei matematice, dar se construiește ținând seama de particularitățile celui care învață. Abilitatea de a rezolva o problemă, oricare ar fi natura ei, de a te concentra până când găsești soluția potrivită este important în viața noastră, ca adulți, dar și în cea a copiilor.

Caracterul operatoriu al gândirii şcolarului mic se exprimă în faptul că acum ea nu mai este doar o simplă desfăşurare de acţiuni mintale coordonate în funcţie de ceea ce percepe copilul sau de modul în care acţionează în mod practic. Acţiunile mintale se transformă în operaţii, adică au o schemă de desfăşurare care nu mai este strict legată de un conţinut informaţional, ci se poate aplica pe noi şi noi date. Copilul poate aduna la început numai cu biluţe, jetoane şi alte materiale didactice pe care le pune învăţătorul în faţa lui, dar apoi numără orice. Când se petrece acest lucru atunci s-au format operaţiile de adunare a unităţilor.

Gândirea şcolarului mic dobândeşte reversibilitate. Pentru că au apărut operaţiile, iar acestea nu funcţionează niciodată singular, dacă sunt specifice gândirii, ele formează grupuri care permit desfăşurarea lor într-un sens şi apoi în sens invers. Cu alte cuvinte, şcolarul mic stăpâneşte cu adevărat adunarea, atunci când aceasta formează o unitate cu scăderea, înmulţirea când formează o unitatea cu împărţirea şi când poate trece cu uşurinţă de la una la alta, să facă verificarea uneia prin cealaltă.

La fel, copilul judecă o problemă şi emite una după alta judecăţi, dar acestea se integrează într-o viziune de ansamblu, în care momentele anterioare se corelează cu cele prezente şi cele viitoare şi se poate face drumul invers foarte uşor, având la bază relaţia dintre operaţia directă şi inversa ei.

Operaţiile de care dispune gândirea şcolarului sunt concrete. Ele nu se pot desfăşura cu succes decât cu sprijin pe datele concrete. La începutul stadiului, învăţătorul ştie că într-o primă etapă, elevii învaţă folosind jetoane, bile, fişe etc., apoi mulţi dintre ei rezolvă adunările şi scăderile folosindu-se de degete, iar într-un final vor reuşi să facă acest lucru fără nici un fel de sprijin.*(Creţu T., 2001, p.238)*

J. Piaget spunea că şcolarul se află în stadiul operaţiilor concrete. Astfel, în şcoală scopul principal îl reprezintă înzestrarea copiilor cu un aparat logic suplu şi polivalent care să le permită să se orienteze în problemele realităţii înconjurătoare, să exprime judecăţi şi raţionamente variate într-un limbaj simplu şi familial.

Metodele de organizare a acestor activităţi în scopul obţinerii uni randament maxim este jocul didactic. În viaţa copilului, jocul îndeplineşte un rol foarte important, fiind forma specifică prin care se dezvoltă şi se asimilează cunoştinţe.

Mc. Dugall consideră că jocul este ,,o pregătire pentru viaţa de mai târziu, dar, mai presus de toate, este însăşi viaţa copilului". Dacă viaţa adultului este definită prin ocupaţiile profesionale, aceea a copilului este determinată de joc.

Folosit cu măiestrie, jocul didactic matematic creează un cadru organizatoric care favorizează dezvoltarea curiozităţii şi interesul copiilor pentru tema studiată, a spiritului de investigaţie şi formarea deprinderilor de folosire spontană a cunoştinţelor dobândite, relaţii de colaborare, ajutor reciproc, integrarea copilului în colectiv. Jocurile didactice matematice au un mare rol în consolidarea, adâncirea, sistematizarea şi verificarea cunoştinţelor, în dezvoltarea multilaterală a preşcolarilor şi a şcolarilor mici.

Prin intermediul jocului didactic aceştia îşi îmbogăţesc experienţa cognitivă, învaţă să manifeste o atitudine pozitivă sau negativă faţă de ceea ce întâlnesc, îşi educă voinţa şi pe această bază formativă îşi conturează profilul personalităţii.

Prin folosirea jocului didactic în timpul orelor de matematică, se poate instaura un climat favorabil conlucrării fructuoase între copii în rezolvarea sarcinilor primite, se creează o tonalitate afectivă pozitivă de înţelegere, se stimulează dorinţa copiilor de a-şi aduce contribuţia proprie. În joc învăţătorul poate sugera copiilor să încerce să exploreze mai mute alternative, se poate integra în grupul de elevi în scopul clarificării unor direcţii de acţiune sau pentru selectarea celor mai favorabile soluţii.

Jocul didactic matematic realizează cu succes conexiune inversă. Prin joc, atât cadrul didactic cât şi copilul primesc informaţii prompte despre efectul acţiunii de predare – învăţare, despre valoarea veridică a cunoştinţelor sau a răspunsurilor pe care copilul le dă la sarcina didactică pusă în evidenţă. *(Purcaru M. A. P., 2008, p. 14)*

Eficienţa jocului depinde de sincronizarea pe care o asigură cadrul didactic între tema jocului şi ambianţă, elementele de joc, recompensele sau pedepsele, rigoarea jocului.

Jocul matematic este jocul prin care se realizează un scop şi o sarcină didactică din punct de vedere matematic, folosind un conţinut accesibil, atractiv şi recreativ prin forma de desfăşurare sau prin materialul didactic folosit.

3.1. Funcţiile şi caracteristicile jocurilor matematice

Prin jocul matematic, copiii pot fi activaţi să rezolve sarcini didactice cu mari valenţe formativ – educative cum sunt: analiza şi sinteza situaţiei problemă, identificarea situaţiei, descrierea acesteia, formularea de întrebări pentru clarificări, elaborarea de răspunsuri la întrebări, aprecierea soluţiilor prin comparare.

Prin mobilizarea specială a activităţii psihice jocul didactic devine terenul unde se pot dezvolta cele mai complexe şi mai importante influenţe formative:

- i se creează copilului posibilitatea de a-şi exprima gândurile şi sentimentele;
- îi dă prilejul să-şi afirme eul, personalitatea;
- stimulează cinstea, răbdarea, spiritul critic şi autocritic, stăpânirea de sine;
- prin joc se încheagă colectivul clasei, copilul este obligat să respecte iniţiativa colegilor şi să le aprecieze munca, să le recunoască rezultatele;
- trezeşte şi dezvoltă interesul copiilor faţă de matematică;
- cultivă la dezvoltarea spiritului de ordine, la dezvoltarea dragostei faţă de muncă, îl obişnuieşte cu munca în colectiv;
- cultivă curiozitatea ştiinţifică, frământarea, preocuparea pentru descifrarea necunoscutului;
- trezeşte emoţii, bucurii, nemulţumiri.

Este suficient să privim concentrarea copilului antrenat în joc, seriozitatea cu care urmăreşte respectarea unor reguli sau lupta în care se angajează, pentru a înţelege că, în viaţa copilului, jocul este un fapt esenţial.

Jocurile matematice îndeplinesc funcţii importante, cum ar fi:

- **Funcţia organizatorică** – prin faptul că jocurile permit o bună planificare a timpului elevului şi al cadrului didactic. În timpul jocului toţi copiii activează, acţiunile fiind jalonate şi controlate prin reguli de joc. De asemenea, jocurile matematice permit desfăşurarea unor interacţiuni diferenţiate, în care elevii se întreţin ei înşişi şi colaborează în cadrul grupului, concurând în paralel cu alt grup, fapt care conduce la cunoaşterea de sine, şi al asumării unor responsabilităţi privind propriile acte.
- **Funcţia motivaţională** – prin participarea la joc, copiii timizi vor fi şi ei activi, nefiind dominaţi de cei extravertiţi. Tema căreia i se supune jocul este mai

motivantă decât majoritatea temelor didactice. Relaxarea jocului, bucuria acestuia, fac astfel ca sarcinile formulate să fie plăcute.

- **Funcţia didactică** – nu mai puţin importantă, pe care o pot avea jocurile matematice, jocuri care permit dezvoltarea capacităţilor intelectuale şi tactile.
- **Funcţia cognitivă** – cu un vector îndreptat spre noi achiziţii şi un altul spre copii, pentru cunoaşterea lui psiho–pedagogică. Prin joc copilul se manifestă firesc, fapt care îi permite cadrului didactic să-l studieze sub aspect temperamental sau caracterial şi să optimizeze activitatea din mers, dacă este cazul.

Jocul permite de asemenea şi o pedagogie a erorilor – mult recomandată în ultimul timp, prin stimularea puterii de discernământ a copiilor şi prin realizare unor diferenţe valorice (atât cât o permite vârsta).

Numai convergenţa activităţilor didactice cu jocuri (cea mai liberă formă de instruire) asigură, după cum spuneam mai sus, eficienţă maximă lecţiei de matematică.

Având în vedere cele prezentate până acum, pentru reuşita jocurilor matematice, importante sunt următoarele aspecte: alegerea temei jocului, precizarea scopului acestuia, durata, ambianţa, momentul, recuzita, regulile de joc, recompensele sau pedepsele.

Jocul didactic este o activitate instructiv - educativă care are o structură specifică îmbinând în mod organic partea distractivă cu instrucţia, menţinând însă specificul de activitate didactică prin structura sa.

Jocul didactic matematic se deosebeşte de alte jocuri prin anumite caracteristici şi anume: **scopul didactic, sarcina didactică, elementele de joc, conţinutul matematic, materialul didactic folosit şi regulile jocului.**

Scopul didactic – se formulează în legătură cu cerinţele programei şcolare pentru clasa respectivă, reflectate în finalităţile jocului. Formularea trebuie să fie clară şi să oglindească problemele specifice impuse de realizarea jocului respectiv.

Sarcina didactică – reprezintă problema pe care trebuie să o rezolve copiii în mod concret în timpul jocului (recunoaştere, denumire, descriere, reconstituire, comparaţie) pentru a realiza scopul propus. În general, un joc didactic are o singură sarcină didactică. Gradul de realizare al sarcinii didactice şi calitatea ei se constituie în formă de evaluare.

Elementele de joc – trebuie să se împletească strâns cu sarcina didactică şi să mijlocească realizarea ei în cele mai bune condiţii, constituindu-se în elemente de susţinere ale situaţiei de învăţare. Ele pot fi dintre cele mai variate: întrecerea

individuală sau pe echipe, cooperarea între participanţi, recompensarea rezultatelor bune, penalizarea greşelilor comise de către cei antrenaţi în jocurile de rezolvare a exerciţiilor sau problemelor, surpriza, aşteptarea, aplauzele, încurajarea etc.

Conţinutul matematic – trebuie să fie accesibil, recreativ şi atractiv prin forma în care se desfăşoară, prin mijloacele de învăţământ utilizate, prin volumul de cunoştinţe la care se apelează. El reprezintă cunoştinţele predate anterior, sau care urmează a fi predate copiilor.

Materialul didactic – reuşita jocului didactic matematic depinde în mare măsură de materialul didactic folosit, de alegerea corespunzătoare şi de calitatea acestuia. Materialul didactic trebuie să fie variat, cât mai adecvat conţinutului jocului, să slujească cât mai bine scopului urmărit. Astfel se pot folosi: planşe, jucării, folii, fişe individuale, cartonaşe, jetoane, truse de figuri geometrice.

Regulile jocului – pentru realizarea sarcinilor propuse şi pentru stabilirea rezultatelor întrecerii se folosesc reguli de joc propuse de învăţător sau cunoscute în general de elevi. Aceste reguli concretizează sarcina didactică şi realizează în acelaşi timp sudura între aceasta şi acţiunea jocului. Regulile de joc transformă de fapt exerciţiul sau problema în joc, activând întregul colectiv la rezolvarea sarcinilor primite. Ele trebuie să fie formulate clar, corect, să fie înţelese de toţi elevii şi în funcţie de reguli se stabileşte punctajul.

Regulile realizează legăturile dintre sarcina didactică şi acţiunea jocului. Fiecare joc are cel puţin două reguli:

- prima regulă traduce sarcina didactică într-o acţiune concretă, atractivă, astfel exerciţiul este transpus în joc;
- a doua regulă are rol organizatoric şi precizează când trebuie să înceapă sau să se termine o anumită acţiune a jocului, ordinea în care trebuie să intre în joc.

Un exerciţiu sau o problemă de matematică poate deveni joc didactic matematic dacă îndeplineşte câteva condiţii esenţiale:

- urmăreşte un scop şi realizează o sarcină matematică;
- foloseşte elemente de joc în vederea realizării sarcinii propuse;
- foloseşte un conţinut matematic accesibil şi atractiv;
- utilizează reguli de joc cunoscute, anticipate şi respectate de elevi.*(Purcaru M. A. P., 2008, p. 16,17)*

3.2. Clasificarea jocurilor matematice

Jocurile didactice folosite în predarea matematicii sunt dificil de clasificat, existând numeroase criterii care pot îmbrăca forme diferite:

- jocuri didactice sub formă de exerciţii bazate pe întrecere;
- jocuri de creaţie;
- jocuri distractive;
- jocuri de perspicacitate;
- jocuri logico – matematice;
- jocuri desfăşurate pe bază de materiale;
- jocuri mute.

➢ După momentul de folosire în cadrul lecţiei, există următoarea clasificare:

- jocuri didactice matematice, ca lecţie completă, de sine stătătoare;
- jocuri didactice matematice folosite ca momente propriu-zise ale lecţiei (de exemplu la începutul lecţiei, pentru captarea atenţiei);
- jocuri didactice matematice în completarea lecţiei, intercalate pe parcursul lecţiei (când copiii dau semne de oboseală) sau în final.

➢ După conţinutul programei:

- jocuri pentru aprofundarea cunoştinţelor specifice unei unităţi de învăţare sau subcapitol;
- jocuri adaptate specificului clasei (potrivit particularităţilor de vârstă şi potenţialului intelectual).

➢ După conţinutul unităţilor de învăţare, se disting următoarele tipuri de jocuri:

- jocuri didactice matematice pentru însuşirea cunoştinţelor despre culori, orientare spaţială, elemente şi noţiuni de geometrie;
- jocuri logico – matematice pentru însuşirea noţiunilor despre mulţimi;
- jocuri didactice matematice pentru însuşirea şirului de numere naturale;
- jocuri didactice matematice pentru însuşirea operaţiilor cu numere naturale: adunare, scădere, înmulţire, împărţire;
- jocuri didactice matematice pentru însuşirea noţiunii de fracţie;
- jocuri didactice matematice pentru însuşirea şi consolidarea unităţilor de măsură.

Variantele de joc se aplică în funcţie de imaginaţia învăţătorului, de sarcina pe care acesta şi-o propune, de multiplele lor valenţe. Dinspre atracţia şi hazul jocului, drumul importanţei acestuia se ramifică în formarea deprinderilor de muncă organizată, prevenirea oboselii, găsirea de noi căi eficiente de învăţare, evaluarea propriilor rezultate şi evaluarea rezultatelor colegilor, dezvoltarea abilităţilor în activităţi de construcţie şi montaj, integrarea copilului în colectiv, intuirea unor relaţii de fairplay, dezvoltarea rapidităţii şi preciziei în acţiune, stimularea curiozităţii şi a unor interese pentru cunoaştere.

Numărul este una din noţiunile importante ale matematicii. Caracterul abstract al conceptului de număr, constă în faptul că poate fi aplicat oricărei categorii de obiecte şi fenomene. Noţiunea de număr se bazează pe noţiunea de mulţime, care este o parte fundamentală a matematicii. Prin formarea conceptului de număr pe baza mulţimilor, copiii reuşesc să cunoască numărul ca o proprietate a mulţimilor echivalente, să înţeleagă aspectul său cardinal, să aprecieze numerele după valoarea lor.

- **Jocurile didactice matematice de formare de mulţimi** au aceeaşi structură generală, dar sarcina de învăţare implică exerciţii de: imitare, grupare, separare şi triere, clasificare şi care vor conduce la dobândirea abilităţilor de identificare, triere, selectare şi formare de mulţimi.
- **Jocuri didactice de numeraţie** contribuie la consolidarea şi exersarea deprinderilor de aşezare în perechi, comparare, numărare conştientă, de exersare a cardinalului şi ordinalului, de familiarizare cu operaţiile aritmetice şi de formare a raţionamentelor de tip ipotetico – educativ.
- **Jocurile logice** constituie o categorie aparte de jocuri didactice matematice, care urmăresc cultivarea unor calităţi ale gândirii şi exersarea unei logici elementare.

Jocurile logico–matematice sunt jocuri didactice matematice care introduc, în verbalizare, conectorii şi operaţiile logice şi urmăresc formarea abilităţilor pentru elaborarea judecăţilor de valoare şi de exprimare a unităţilor logice. Aceste jocuri oferă copiilor posibilitatea familiarizării lor cu operaţiile cu mulţimi.

Orice noţiune abstractă, devine mai accesibilă, poate fi însuşită conştient dacă este inclusă în jocul logico – matematic, deoarece el oferă un cadru afectiv – motivaţional adecvat şi pentru că ,,noile cunoştinţe pot fi însuşite doar cu condiţia ca acestea să fie traduse în modul de a gândi al copilului”. (*Iftimie Gh., 1976, p.7)*

Prin structura şi conţinutul lor, jocurile logice corespund necesităţii de a accentua caracterul formativ al actului didactic, se încadrează în spiritul actualei programe şi sprijină

nu numai formarea reprezentărilor matematice, ci şi alte activităţi prevăzute în programă. În cadrul acestor jocuri, trebuie subliniată importanţa însuşirii şi respectării regulii de joc, rolul ei moderator. Copiii îşi însuşesc aceste reguli şi le acceptă numai din dorinţa de a participa la joc, respectarea lor formând un om disciplinat, ascultător, demn, conştient de rolul său.

Jocurile logice acoperă o arie foarte largă de activităţi cu un conţinut foarte variat: de la intuirea noţiunii de mulţime până la jocurile ce ilustrează operaţiile cu mulţimi echivalente şi rezolvarea problemelor cu sau fără date numerice, acesta reprezintă un motiv întemeiat pentru extinderea folosirii jocurilor logice, prin variante evoluate, la primele clase ale ciclului primar. Eşalonarea jocurilor în scopul asigurării accesibilităţii poate fi pe deplin realizată, iar diversele variante ale aceleiaşi categorii de jocuri le fac mai interesante şi mai atractive.

Gheorghe Iftimie face următoarea clasificare a jocurilor logice:

- jocuri libere (pregătitoare);
- jocuri pentru construirea mulţimilor;
- jocuri de aranjarea pieselor în tablou;
- jocuri de diferenţiere;
- jocuri cu cercuri (operaţii cu mulţimi);
- jocuri de formare a perechilor;
- jocuri de transformări;
- jocuri cu mulţimi echivalente (echipotente);

Mijloacele didactice, materialele utilizate în cadrul acestor jocuri logico – matematice sunt trusele cu piese geometrice (trusa lui Z. Dienes) cu 48 de piese care se disting prin patru variabile, fiecare având o serie de valori distincte după cum urmează:

- forma cu patru valori: triunghi, pătrat, dreptunghi, cerc;
- culoare cu trei valori: roşu, galben, albastru;
- mărime cu două valori: gros, subţire.

În organizarea jocului se poate folosi trusa completă sau o parte din ea. Elevii trebuie să cunoască bine dimensiunea pieselor logice sau a figurilor geometrice, să descrie proprietăţile lor geometrice. În acest scop este necesar a relua anumite activităţi din cadrul grădiniţei şi a le adapta la cerinţele specifice organizării instructiv – educative ale învăţământului primar.

În ansamblu, jocul logic respectă structura jocului didactic şi componentele jocului se distribuie pe secvenţele activităţii.

Organizarea activităţilor matematice sub forma jocului didactic oferă multiple avantaje de ordin metodologic:

- acelaşi conţinut matematic se consolidează, se poate repeta şi totuşi jocul pare nou, prin modificarea situaţiilor de învăţare şi a sarcinilor de lucru;

- aceeaşi sarcină (obiectiv) se exersează pe conţinuturi şi materiale diferite, cu reguli noi de joc în alte situaţii de instruire;
- regulile şi elementele de joc modifică succesiunea acţiunilor, ritmul de lucru al copiilor;
- stimulează şi exersează limbajul în direcţia urmărită prin obiectivul operaţional, dar şi aspecte comportamentale prin regulile de joc;
- în cadrul aceluiaşi joc sunt permise (sau chiar impuse de reguli) respectarea răspunsurilor, în scopul obţinerii performanţelor şi reproducerea unui model de limbaj adaptat conţinutului.

Concluzionând cele spuse anterior, se poate afirma că jocurile didactice oferă un cadru propice pentru fundamentarea deprinderilor de muncă intelectuală şi pentru o învăţare activă, participarea stimulând atât învăţarea cât şi creativitatea elevilor din mica şcolaritate şi nu numai.

CONCLUZII

Învăţarea este un proces complex şi conştient specific umană în care cel care învaţă trebuie să învingă greutăţile aflate în cale scopului propus. Modul în care sunt învinse aceste greutăţi pot avea repercusiuni asupra procesului de învăţare, implicit a setului motivaţional specific acestui proces.

Cel mai eficient mijloc utilizat în activitatea pentru dezvoltarea motivaţiei învăţării îl constituie jocul didactic. Rolul şi locul jocului didactic în sistemul mijloacelor educative a fost şi este recunoscut de majoritatea pedagogilor din lume. Jocul reprezintă una din cele mai caracteristice activităţi ale copilului şi este tot mai intens valorificată din punct de vedere pedagogic şi psihologic în intenţia de a imprima programului şcolar un caracter mai viu şi mai atrăgător, de a fortifica energiile intelectuale şi fizice ale elevilor.

Lecţia în sistemul de învăţământ contemporan trebuie să aibă un caracter creator, dinamic, simplu, inovator, să fie eliberată de schematism, rigiditate şi formalism. Acest deziderat poate fi aplicată pretutindeni unde o situaţie de învăţare se pretează transpunerii într-un model de joc. Metoda jocului este adaptabilă tuturor vârstelor.

În concluzie, jocul didactic nu trebuie să lipsească din actul instructiv-educativ, chiar dacă, la şcoală, activitatea de bază este învăţarea. Jocul didactic împletit cu învăţarea, o „învăţare prin joc”, are multiple valenţe asupra dezvoltării personalităţii şcolarului.

BIBLIOGRAFIE

1. Antonovici, S.; Nicu, G., ,,Jocuri didactice", Editura Aramis, 2008;
2. Barbu, H.; Popescu, E.; Şerban, F., ,,Activităţi de joc şi recreativ-distractive. Manual pentru şcolile normale", E.D.P, Bucureşti, 1994
3. Barna, A.; Antoche, G., ,,Cercetarea pedagogică", Editura Istru, Galaţi, 2003
4. Cerghit, I.; Radu, I., T.; Popescu, E.; Vlăsceanu, L., "Didactica", E.D.P., București, 1992
5. Cerghit, I., ,,Metode de învăţământ", Editura Polirom, Iaşi, 2006;
6. Cerghit, I., ,,Metode de învăţământ", E.D.P., Bucureşti, 1980
7. Cerghit, I.; Neacşu, I.; Negreţ-Dobridor, I.; Pânişoară, I. O.; ,,Prelegeri pedagogice", Editura Polirom, Iaşi, 2001;
8. Chateau, J., ,,Copilul şi jocul", E.D.P., Bucureşti, 1970;
9. Chelcea, S. ,,Un secol de cercetări psiho-pedagogice", Editura Polirom, Iaşi, 2002;
10. Claparède, Ed., ,,Psihologia copilului şi Pedagogie experimentală", E.D.P., Bucureşti, 1975;
11. Claparède, Ed., ,,Copilul şi jocul", E.D.P. Bucureşti, 1960;
12. Cosmovici, A., ,,Psihologie generală", Editura Polirom, Iaşi, 1996;
13. Golu, P.; Verza, E.; Zlate, M., ,,Psihologia copilului – Manual pentru clasa a IX-a, E.D.P., Bucureşti, 1998;